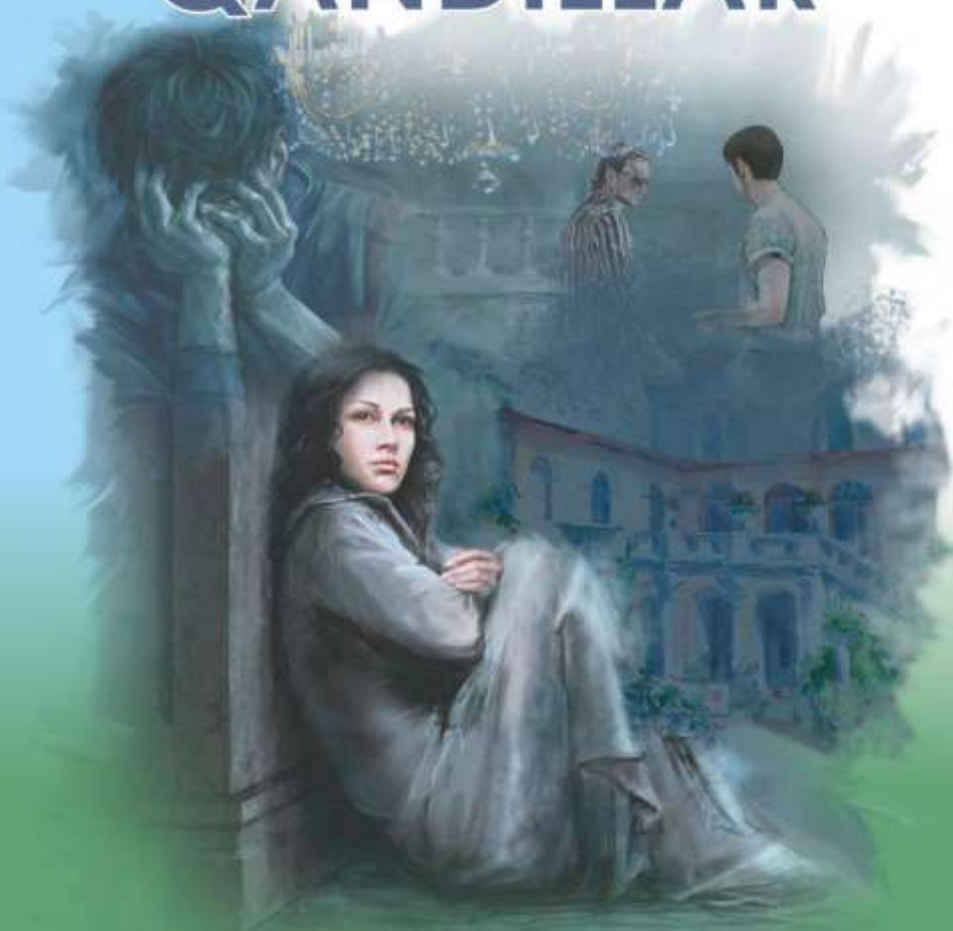

Odil YOQUBOV

BILLUR QANDILLAR

ODIL YOQUBOV

Billur gandillar

Qissalar

Yoshlar nashriyot uyi
Toshkent –2018

UO‘K 821.512.133-31
KBK 84(50‘)6
Yo 93

Yoqubov, O.

Billur qandillar [Matn]: / qissalar / O. Yoqubov. – Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2018. – 168 b.

Odil Yoqubovning roman va qissalari o‘quvchilar orasida keng shuhrat qozongan. Ularda hayotiy haqiqatlar, xarakterlar to‘qnashuvi, keskin konfliktlar yorqin aks ettiriladi. Jumladan, mazkur kitobdagi qissalarda ham o‘zaro insoniy munosabatlar yorqin va jonli ifoda qilingan.

UO‘K 821.512.133-31
KBK 84(50‘)6

ISBN 978-9943-5319-5-6

© Yoshlar nashriyot uyi.
2018

Qaydasan, Moriko?

Qissa

Inson hayoti tasodiflarga, goho yetti uxlab tushiga kirmagan voqealarga to'la. Shu yil G'alaba kuni urushda halok bo'lgan shahidlar xotirasiga bag'ishlangan muaz-zam majmuaning ochilish tantanasidan uyga qaytib, endi dam olaman deb turgandim, telefon jiringlab qoldi.

Trubkadan qiz bolaning jarangdor ovozi keldi.

– Siz palonchi yozuvchimisiz? Men O'zbek turizmi-dan telefon qilyapman. Bizga Yaponiyadan bir guruh turistlar kelishgan. Bir xonim sizni tanir ekan, yo'qla-yapti. Iloji bo'lsa ko'rishsam, deyapti.

Hayratlandim.

– Qayoqdan tanirkan?

– Bilmasam, – dedi qizcha. – Yapon urushida qat-nashgan ekansizmi? Port-Artur degan shaharda bo'lgan-misiz?

Battar ajablandim.

– Ha, bo'lganman. Lekin...

Qizcha gapimni bo'ldi:

– O'shanda ko'rishgan ekansizlarmi-yey. Qaysi bir ki-tobingizni o'qigan ekanmi-yey.

«Ulug'bek» degan asaringiz bormi? O'sha kitobi-ngizni o'qigan ekan. U ruscha bilarkan...

... Port-Artur! Ruscha biladigan yapon xotin! Allaqa-chon yodimdan chiqqan, biroq chamasi ko'nglimning bir chekkasida mudrab yotgan ham ma'yus, ham kuz oftobi-day tiniq esdaliklar selday yopirilib keldi-yu, xayolimni olib qochdi.

– Allo, – dedi qizcha. – Nega indamay qoldingiz? Yo uchrashishni xohlamaysizmi?

– Yo'-yo'q, xohlayman, xohlayman...

– Bo'lmasa telefonimni yozib oling. Istagan vaqtinigizni aytasiz. Qolganini o'zim tashkil qilaman.

Ming to'qqiz yuz qirq beshinchi yilning iliq kuz oylari, Yapon ofitserlari uchun qurilgan shinam shaharcha – Port-Artur. Yam-yashil archazorlar orasiga yashiringan bir qavatli ozoda, ko'rkam uychalar. Rus so'zlarini allaqanday yoqimli bidirlab gapiradigan yapon qizchasi Moriko!

Xayolim yana uzoqlarga uchdi.

Salkam ikki ming chaqirimga cho'zilgan mashhur Gobi sahrosini yayov o'tganda chekkan uqubatlarimiz, ortda qolgan Gobi sahrosidan keyin yo'limizni to'sgan Xingan tog'lari ham orqaga chekingan. Oldinda esa cheksiz-chegarasiz, yam-yashil vodiy yastanib yotadi. Bu – shimoliy Manjuriyaning boshlanishi edi.

Bizlarni, ust-boshimiz chok-chokidan ketgan, kiyimlarimiz Gobi sahrosi changalzorlarida dabdala bo'lib, faqat paytavada qolgan, soch-soqollarimiz tikanday g'ovlab ketgan sho'r peshana soldatlarni shu vodiy bo'ylab yana podaday haydab ketishdi. Bir hafta deganda temir yo'l o'tgan qandaydir shaharga yetib bordik. Bu yerda xuddi konservaga tiqilgan selyodka baliqday qizil vagonlarga tiqishib olib ketishdi. Odam xuddi g'imirlagan pashshaday, ularni qandaydir shaharlardan (keyin bilsak bu – Mukdsi va Xarbin degan shaharlar ekan) olib o'tgach, bir hafta deganda haligi qizcha aytgan Port-Artur shahri atrofida yapasqi qirlarga olib borib, xuddi gugurt qutisidagi gugurt cho'plariday to'kib tashlashdi.

Biz kelgan qirlar ko'rkam olmazor va nokzorlar bilan qoplangan. Kunduz kunlari bog'larga sho'ng'ib ketamiz: sababi urush, bog'lar qarovsiz qolgan... Qo'yinlarimizni

asal ta'mi kelgan nok va olmalarga to'ldirib, pastdagi palatkalarimizga qaytamiz. Biz ham deyarlik qarovsiz qolganmiz. Xohlasak yotamiz, hohlasak turamiz, xohlasak olmazor qirlarga chiqib daydib ketamiz. Shunda ko'z oldimizda ulkan did va mahorat bilan qurilgan mittigi-na, lekin beqiyos ko'rkam shaharcha Port-Artur namo-
yon bo'ladi. Shaharchaning bir tomoni moviy bo'g'azga, bo'g'oz esa oftob ostida jimirlab yotgan okean mavjlari-ga tutashib ketadi. Ufqda qayoqqadir ketayotgan kema-lar ko'zga tashlanadi. Ular qayoqqa ketayapti? Ehtimol elimiz tomon yo'l olayotgandir? Biz kemalar mo'risidan eshilib chiqayotgan ko'kimtir tutunlarga entikib tikila-miz. «Biz ham bir kun shunday kemalarga tushib ona yurt tomon yo'l olarmikanmiz yo suyaklarimiz bu go'zal, lekin bizga yot tuproqlarda qolib ketarmikan», – degan o'y yuraklarimizni zirqiratadi...

Bu takasaltang, daydi hayot o'n kunga cho'zildi. So'ngra tevarak-atrofdagi qismlardan bizga «sovchi»lar kela boshladi. Ular o'zlariga kerak soldatlarni tanlab oli-shadi. Birovga merganlar, birovga pulemyotchi, birovga avtomatchilar kerak, yana birovga esa oshpaz kerak, hatto sartarosh, tikuvchilarni ham qidirib kelishadi.

Shunday kunlardan birida nomiga rota deyilgan, aslida intizom qolmagan bizning qismimizga ko'ksi ja-rang-jurung orden-medallarga to'la yosh, xushsurat bir mayor ikkita ofitser bilan «sovchi» bo'lib keldi. Ularga o'n-o'n beshta avtomatchilardan tashqari shtabda xiz-mat qiladigan, xati chiroyli, savodi yaxshi bir soldat ham kerak ekan.

Rota komandirimiz jangovor, ammo bor-yo'g'i yettin-chi sinfni bitirgan ofitser bu masalada mendan «foydala-nib» turar, yuqoriga yuboriladigan har xil axborotlarni menga yozdirib yurardi. U meni mayorga tavsiya qilgan ekan, chaqirib qolishdi. Mayor xuddi xarid qilgani ot bo-

zoriga kelgan odamday, yelkandan ushlab, uyoq-buyoqqa o'girib ko'rdi-da, to'satdan:

– Qaysi yurtdansan? – deb so'radi.

– O'zbekistondanman, – dedim men.

– Millating o'zbekmi?

– O'zbek...

– Nechanchi sinfni tugatgansan?

– O'ninchi sinfni.

– Ruschang chakki emas. Qachon o'rgangansan?

– Beshinchi sinfgacha rus maktabida o'qiganman.

– Toshkentni ko'rganmisan?

– Ko'rganman...

Mayor lablariga kulgi yugurib:

– Toshkent degani nima degani? – deb so'radi. Men dovdirab qoldim.

– Toshkent degani – Toshkentda!

Mayor sho'rlab ketgan eski qalpgog'imni burnimga surib:

– E, seni qara-yu, shuniyam bilmaysan! – deb kuldi. – Toshkent degani – toshdan qurilgan shahar degani. Tosh degani – tosh! Kent degani – shahar.

Men o'sal bo'ldim. Biroq mayor o'zini bilib-bilmaganlikka oldi-da:

– Xo'p, – dedi. – Bugundan boshlab shtabimda kotiblik qilasan. Tushgacha shtabda xizmat qilasan, keyin mening uyimda mayda-chuyda ishlarni bajarasan. Masalan, pashsha qo'rib yotasan.

– U o'ziga xo'p yarashgan mo'ylovchasini silab yana kuldi.

Shu kundan boshlab, piyoda askar hayotining inson bolasi chiday olmaydigan uqubatlaridan zada bo'lgan kamina turmushida aql bovar qilmaydigan rohat-farog'atga to'la kunlar boshlandi.

Qolgan vaqtim shtab boshlig'im – mayorning uyida

o'tadi. Mayorga Port-Artur qal'asining shundoqqina dengiz sohilidan, atrofi archazor chiroyli kottej ajratilgan. Kottej ilgari nufuzli yapon generaliga qarashli ekan...

Generalning hovlisi etagida xo'jalik uyi va ombori ham bo'lib, barcha unvonlaridan va imtiyozlaridan ayrilgan general ikki qizi, biri 22–23 yashar Chiko san va kenja qizi Moriko bilan hovli etagidagi torgina xo'jalik uyida turishar ekan. Sobiq general mag'lubiyatdan keyin tarki dunyolikni ixtiyor etib, uyida qamalib olgan, qizlarini esa rus ofitserlaridan qizg'anib, tergagani tergagan ekan.

Men boshda ularga ko'p e'tibor bermay, o'z ishim bilan ovora bo'lib yurdim. Ishim esa juda g'alati, soldat xizmatiga sira o'xshamas edi.

Ertalab mayorning mashinasida xo'jayinim bilan birga shtabga boraman. Tushgacha mashinkada (mashinkada bosishni bir haftadayoq o'rganib oldim) yuqori shtablarga mayda-chuyda xabarlar yozaman, tushdan keyin esa mayorning shaxsiy ishlarini bajaraman. Haftada ikki marta polk omborxonasiga borib, oziq-ovqat olaman. Ofitserlarga beriladigan bu oziq-ovqat juda antiqa edi. Non deganingiz sen je, men je – qolganiga: yaponlardan o'lja olingan, asal ta'mi keladigan, yeganda qisir-qisir qiladigan xalta-xalta galet-pichinon, quyultirilgan sut, go'sht va baliq konservalari, kolbasa deganning uch-to'rt xili, bir necha shisha spirt, qo'yingki, birgina mayor emas, besh-olti kishi yeb tamom qilolmaydigan oziq-ovqat!..

Men bularni op kelib, salqin yerto'laga joylayman, so'ngra mayorning kiyim-kechaklarini dazmollayman, xonalarni yig'ishtiraman. Buning hammasiga ketsa bir-ikki soat ketadi, qolgan vaqt, mayor aytganidek: pashsha qo'rib yotaman. Zerikkan paytlarimda esa mayorning durbinini olib, derazadan mag'lub general kulbasi-

dagi hayotni, to'g'rirog'i, mendan besh battar zerikkan qizlarning sho'xliklari-yu, jinniliklarini kuzatib yotaman. Bir kun shu mashg'ulotim ustiga mayor kep qoldi. Men uning uyga kirganini sezmay qolibman, chunki ikki o'yinqaroq qizning sho'xliklari avjiga chiqqan, ular avval bir-biroviga suv sepishib, rosa kulishgan, keyin jiqqa ho'l ko'ylaklarini yechib, qip-yalang'och holda, kiyimlarini siqa boshlagan edilar. Umrimde qip-yalang'och qizlarni ko'rmagan, go'lgina qishloq yigiti – men yuragim gurs-gurs urib, entikib yotgan ekanman, to'satdan:

– Sen nima qilyapsan o'zi? – degan o'ktam ovozdan seskanib, sapchib o'rnimdan turdim...

– Hech nima, o'rtoq... mayor!

– Qani, durbinni buyoqqa cho'z! – buyurdi mayor. So'ng, durbin bilan bir zum generalning kulbasiga qadalinib turdi-yu, mening holimga tushib qoldi. Qaltiroq bosib hansiray boshladi.

– Ob-bo qurib ketgurlar-ey! – dedi u, durbindan arang ko'zini uzib. Qara, qanday nozik, xipcha bel, go'zal! Ayniqsa kattasi. Xuddi... buqacha talab g'unajinning o'zginasi... Erkaksiz o'lib bo'lganga o'xshaydi. Men kecha «Smersh»da ishlaydigan og'aynimdan bilib oldim. Biz general deb yurgan bu odam 1941-yili Amerika flotini yer bilan yakson qilgan dengiz janglarida qahramonlik ko'rsatgan kontradmiraal ekan. Xotini o'libdi. Ikki qizi bilan turarkan. Katta qizining ismi Chiko ekan, anovi kichkina shaytonchanning ismi Moriko ekan.

Chikoning eri komikadze bo'lgan deyishadi. Komikadze degan so'zni eshitganmisan? O'zlarini o'limga mahkum etgan imperator uchuvchilarini shunday deyishgan. Ular samolyotlari bilan o'zlarini Amerika harbiy kemalariga tashlab o'lishgan... Yo tavba!

Mayor chuqur xo'rsinib, torgina xonani bir aylanib chiqdi-da, to'satdan qoramtir ko'zlari sho'x chaqnab:

– Menga qara, og‘ayni, – dedi entikib. – Boshlari-ni aylantirib ko‘rmaymizmi, bularning? Kichkinasi hali yosh. Eplasang qitiq patiga tegib, o‘ynashib yurishing mumkin.

Lekin kattasi menbop ekan! Nima deysan?

Esimga shtabdagi ofitserlarning shivir-shivir gaplari tushdi: rus ofitserlarining yapon qiz-juvonlari bilan aloqada bo‘lishlari qat‘iy man etilgan. Kimki, bu masalada qo‘lga tushsa shafqatsiz jazolanadi!..

– Be-ye, – dedi mayor bepisand qo‘l siltab. – Chumchuqdan qo‘rqqan tariq ekmas! Olloh taolo oldimizga shunday bebaho ne‘matlarni qo‘yib qo‘yipti-yu, biz bu ne‘matni tatib ko‘rmasdan o‘tib ketamizmi bu dunyodan! – Mayor shunday deb xitob qildi-yu, to‘satdan:

– Oziq-ovqatlardan nimalaring bor? – deb so‘radi.

– Hamma narsa! Siz spirdan boshqa hech narsani iste‘mol qilmaysiz-ku, o‘rtoq mayor!

– Bo‘lmasa bunday qil! – dedi mayor gapimni bo‘lib. – Bir quti top! Unga bir-ikki banka quyiltirilgan sut, bir-ikki xalta galet sol. Ular galetni o‘lguday yaxshi ko‘rishadi! Bir-ikki dona kolbasa sol! Ungacha men bir xat yozib qo‘yaman.

– Ular til bilishmaydi-ku? Qanday tushuntiraman?

– Lapashang. Shuncha yashab ko‘rmadingmi?, Opa-singillarning mittigina ruscha-yaponcha lug‘atlari bor. Doim ko‘kraklariga bosib o‘qib yurishadi-ku! Bor, buyruqni bajar!

Yerto‘laga tushib, karton quti topdim. Uni mayor aytgan noz-ne‘matlarga to‘ldirib chiqdim.

Xo‘jayinim hamon junbushda, betoqat kutib o‘tirardi. U bir parcha qog‘ozni ko‘rsatib:

– O‘qib ko‘r! – dedi. – Sendan yashiradigan sirim yo‘q!

Mayorning xati bor-yo‘g‘i bir ikki jumladan iborat edi.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/3556> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/3556> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/3556>